

**Новітні чинники впливу
на формування особистості
фахівців системи охорони здоров'я:**
Матеріали XVIII міжн. наук.-практ. конференції,
Київ, 21 березня 2018 р. – К.; КМУ, 2018. – 194 с.

Підписано до друку 15.03.2018 р.
Формат 32х45/4.

Наклад: 100 прим.
Друк: «ФО-П Сіренко О.В.»

3. Тричина С.В., Хуторской А. В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования // Интернет-журнал «Эйдос». 2004. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>

Васильєва І.В., доктор філософії та соціології, професор кафедри філософії та соціології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця

ФІЛОСОФІЯ ЖИТТЯ ТА МЕДИЦИНИ СВТ. ЛУКИ (В.Ф. ВОЙНО-ЯСЕНЕЦЬКОГО)

В історії вітчизняної духовної культури і медицини особливе місце займає постава доктора медицини, професора В.Ф.Войно-Ясенецького, Архієпископа Симферопольського Кримського Луки (1877-1961).

На думку відомої дослідниці історії української філософії Н.Г.Мозгової, «У філософії мислителя можна прочитати філософію його життя, а у філософії його життя – углядіти, перевірити його книжну філософію. На наше переконання, саме кризь неповторну індивідуальність вченого, його долю, його «філософію життя» й трансформується культура тієї чи іншої епохи» [1, с. 11]. Отже, при дослідженні будь-якої авторської філософії доцільним є поєднання рефлексії теоретичних підходів і життєвої, практичної філософії творця, що потребує звернення до його біографії, автобіографії, спогадів сучасників та інших джерел. Саме цей підхід ми намагалися реалізувати в даній роботі.

Передусім, безпідставними вважаю деякі презентації постаті В.Ф.Ясенецького як представника виключно російської культури, російської православної традиції. Між тим його життя, духовне і професійне становлення було нерозривно пов'язані з Україною. Валентин Феліксівич народився у Керчі, у сім'ї провізора Фелікса Станіславовича Войно-Ясенецького, збідного польського дворянського роду й був римським католиком. Наприкінці 80-х рр. родина Войно-Ясенецьких переїхала до Києва, оселившись у самому центрі міста – на Хрещатику, де пройшла юність та молодість майбутнього святого Луки. У 1896 р. він закінчив 2-гу Київську гімназію та Київське художнє училище. Попри бажання поступити до Петербурзької Академії мистецтв, Валентин Феліксівич, за результатами складних роздумів і душевних коливань, прийняв рішення присвятити своє життя медицині. В автобіографії «Я полюбив страждання...» він описав мотивацію свого вибору: «Я не в праві займатися тим, що мені подобається, але зобов'язаний займатися тим, що потрібно людям, котрі страждають» [2, с. 12]. У 1899 р. він перейшов на медичний факультет Київського університету св. Володимира, який з відзнакою закінчив у 1903 р. Саме цей мотив – «служіння людям, допомога бідним» прослідковується і в його рішенні відмовитися від наукової кар'єри і працювати земським лікарем, прийнятому після закінчення університету.

Принципово важливим є й те, що формування внутрішнього, смислового архетипу особистості В.Ф.Войно-Ясенецького відбувалося в єдності з історично-культурним природним простором Києва, тим духом софійності «... де символізм, де імперативність, віра в цінність життя і смерті» [3; с. 33]. «В цей час, - як відзначав В.Ф.Войно-Ясенецький в автобіографії, описуючи свої юнацькі роки в Києві, - вперше проявилась моя релігійність. Щодня, а іноді й двічі на день я їздив до Києво-Печерської Лаври, часто бував у київських храмах і, повертаючись звідти, робив малюнки того, що бачив у Лаврі та храмах... Я пішов би шляхом Васнецова і Нестерова, оскільки вже тоді яскраво визначився основний релігійний напрям у моїх заняттях живописом. Скрізь: на вулицях і в трамваях, на площах і ринках – я спостерігав усі яскраво виражені риси облич, фігур, рухів і після повернення додому все це замальовував...».

Саме з Україною були пов'язані й останні роки земного шляху свт. Луки. Понад 15 років він очолював Кримську єпархію Православної Церкви.

Валентин Феліксівич залишив вагомий внесок в історію медицини. В 1915 р. видав книгу «Регіонарна анестезія», яку в 1916 р. захистив як дисертацію й отримав ступінь доктора медицини. Був нагороджений Варшавським університетом премією імені Хойнацького за кращу роботу, що прокладає нові шляхи в медицині. За його книгою

«Регіонарна анестезія» (1923 р.) навчалось багато поколінь хірургів. В.Ф.Войно-Ясенецький одним із перших в історії медицини здійснив пересадку органів тварини людині (1924 р.), протягом всього свого нелегкого, скоріше трагічного життя, полегшував страждання, прятуючись життя багатьох людей.

Цього через 20 років після закінчення медичного факультету університету св. Володимира (1923 р.), Валентин Феліксівич прийняв чернечий постриг з іменем святого апостола Луки, який, як відомо, був і лікарем, і художником-іконописцем, який присвятив своє життя Всевишньому, духовному, а не лише тілесному благому людей. В роки воєнного атеїзму і матеріалізму Владика Лука, незважаючи на тривалі арешти, тривалі роки заслання, гоніння, репресії з боку влади, завжди відстоював чистоту Християнського Вірування. Лише на початку 40-х років, під впливом жорстоких реалій війни відбулося певне відродження Православної Церкви, Владика Лука, як і багато інших священнослужителів, був реабілітований. В ці роки він напружено займався лікувальною роботою, організацією медичної допомоги пораненим, був призначений архієпископом Красноярським (1943 р.), Тамбовським і Пензенським (1944 р.). Згодом відбулося й офіційне визнання владою заслуг його медичної і пастерської діяльності: отримання права носіння діамантового ордену на клубуці (1945 р.), нагородження Сталінською премією I ступеню за наукову роботу над новими хірургічними методами лікування гнійних захворювань і поранень, що містяться в ранах «Нариси гнійної хірургії» і «Пізні резекції при інфікованих вогнепальних пораненнях суглобів» (1946 р.).

Отже, В.Ф.Войно-Ясенецький не тільки теоретично (праця «Наука і релігія»), а й практично, всім своїм життям довів сумісність релігії та медицини, віри в Бога та науки. Він виходить до тих великих мислителів і подвижників ХХ ст., опорою яких служив цілісний життєвий досвід, що об'єднував релігійну, пізнавальну, етичну, клінічну, громадську та інші види діяльності.

В творчій спадщині Владика Луки яскраво простежується інтеграція богословських, філософських, наукових і глибинних філософських підходів, що зумовлює її особливе значення в умовах сьогодення, не тільки в контексті налагодження співпраці між релігією, медициною та філософією а й методології філософської антропології та філософії медицини. Це дозволяє проінтегративну, міждисциплінарну методологію як основу забезпечення цілісності, холистичних підходів до людини. Адже об'єктом медицини протягом всієї її історії і залишається людина. «Предметом вивчення медицини є ті аспекти життєдіяльності людини, які представлені її здоров'ям та хворобою, нормою та патологією, в усьому життєвому циклі та своєрідності й взаємозалежності з екосоціумом» [4, с. 265].

Сучасна медицина переживає складний і суперечливий процес переходу від біомедичної до здоров'яцентричної парадигми, від біомедичної до соціомедичної моделі, яка ґрунтується на холистичних підходах, методології синергетики. Здоров'я людини розглядається як системоутворюючий фактор, який інтегрує не тільки власне фізіологічні, біохімічні процеси, а й культуру, економіку, освіту, спосіб життя, її духовний потенціал. В зв'язку з цим важливе значення має звернення до фундаментальної праці Владика Луки «Дух, душа і тіло», робота над якою була розпочата ще у 20-х рр., а завершена у 1945-1947 рр.

Як свідчить сама назва книги «Дух, душа і тіло», розглядаючи людину як духовну істоту, В.Ф.Ясенецький виходить з триадичної моделі людини, яка ґрунтується на Святому Письмі, посланнях ап. Павла, представлена в християнській теології Григорієм Паладієм, П.Пустинником, І.Брянчаніновим, А.Сурожським та ін. Слід відзначити й праці багатьох філософів (М.Бахтін, Л.Бусва, С.Кримський, В.Франкл, А.Алексєєнко та ін.), які розрізняються власне душевні (психічні) та духовні процеси та стани; духовність розглядається як сутнісна ознака людини, яка пов'язується зі «смысловими вимірами людського буття» (М.Бахтін), створенням людиною в режимі трансценденції «нових небес» («землі», тобто свого особистісного світу [6, с. 43].

Свт. Лука не протиставляє душевне духовному в людині, що було властиве антифілософсько-гностичній традиції в ранньому християнстві, а виходить з християнського розуміння про тридність, цілісність людського буття. Відзначаючи нерозривний взаємозв'язок між духом і душею, їх з'єднання при житті людини в єдину сутність, автор розрізняє смертні

елементи душевної діяльності, що пов'язані з життям тіла (тобто власне душевні, психічні процеси) і вищі прояви духу – «дихання Вседержителя», з яким у людини пов'язан самосвідомість, трансцендентальні аспекти буття.

З розумінням людини як цілісного духовно-душевно-тілесного творіння пов'язан обґрунтування В.Ф. Ясенецьким необхідності відповідного цілісного (холістичного) підходу лікаря до хворого, який повинен зцілювати, тобто повертати людину до цілісності. В книзі «Дух, душа і тіло» автор відзначає: «... якщо безперечно, що соматичні процеси в значній мірі визначають перебіг психічних процесів, то безперечно, що необхідно визнати психічний вплив на всі соматичні процеси в організмі. Психотерапія, яка полягає словесному, вірніше, духовному впливі лікаря на хворого – загальноовизначений метод лікування багатьох хвороб, який дає прекрасні результати» [5, с. 161]. Тобто мова йде про роль лікаря як психолога, психотерапевта, що споріднює його з великою місією священнослужителя – «врачевателя душ людських».

Сьогодні широко відомими в медицині є слова Владика Луки: «Для хірурга не повинно бути «випадку», а є тільки жива, страждаюча людина». У своїх спогадах ученик В.Ф. Ясенецького хірург В.Н.Зинов'єва відзначає, що Владика Лука вчив своїх помічників «людській хірургії»: з кожним пораненим він ніби вступає у міжособистісні стосунки, пам'ятав кожного в обличчя, знав прізвище, тримав у пам'яті всі подробиці операції та післяопераційного періоду. Прояви байдужості до лікарського обов'язку обурювали Єпископа Луку. Він безкоштовно проводив приватні прийоми та консультації, надавав хворим моральну і психологічну підтримку, духовну втіху, і навіть матеріальну допомогу пацієнтам, які знаходилися у скрутному становищі. Як відомо, практично всю Сталінську премію Владика Лука пожертвував на допомогу сиротам – жертвам війни.

Підходу В.Ф.Ясенецького до ролі лікаря, його ставлення до хворого сплізвучає з підхід іншого релігійного філософа І.О.Ільїна. У статті «Про покликання лікаря» він пише: «Горе тому з нас, хто упустить в лікуванні духовну проблематику свого пацієнта й не зуміє рахуватися з нею! Лікар і пацієнт є духовні істоти, які повинні сумісно направити долю страждаючої духовної людини. Тільки при такому розумінні вони знайдуть вірний шлях» [1, с. 353]. Це не тільки ще раз доводить спільність генетичних витоків, історичних взаємозв'язків релігії та медицини, а й значення християнської культурної і філософської традиції у духовному відродженні нашого суспільства, зокрема й в галузі медицини, та охорони здоров'я.

За словами видатного українського філософа С.Кримського, мудрість як форма філософського ставлення до дійсності, не вичерпується пізнанням істини, а потребує життя в істині. Саме прикладом такого «життя в істині» було і життя Владика Луки, який з оцінками його сучасників, в усіх складних і трагічних життєвих ситуаціях залишався «лікарем тілесним і духовним», був «дійсно святою людиною і в духовному, і в світському розумінні. Тому вивчення не тільки теоретичної спадщини, а й історії життя В.Ф. Войнк-Ясенецького має важливе значення у професійному і духовному вихованні сучасної молоді, особливо студентів медичних ВНЗ.

Література та джерела:

- 1.Мозгова Н.Г. Київська духовна академія 1819-1920: філософський спадок / Н.Г.Мозгова – К.: Книга, 2004. – 320 с.
- 2.Святитель Лука Крымский (Войно-Ясенецкий) «Я полюбил страдание...» Автобиография / В.Ф. Войно-Ясенецкий – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2010. – 190 с.
- 3.Кримський С. Софія Київська. Ефект високого неба. Монологі про софійність та життя / С.Б.Кримський // Українська Інспірація – К.: Факт, 2003. – С. 27-43.
- 4.Хрусталев Ю.М., Царегородцев Г.И. Философия науки и медицины / Ю.М. Хрусталев, Г.И. Царегородцев. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2007. – 512 с.
- 5.Святитель Лука (Войно-Ясенецкий). Дух, душа, тело / В.Ф. Войно-Ясенецкий. – К.: ВД «Авіцена», 2010. – 208 с.
- 6.Кримський С.Б. Загати філософських смислів / С.Б.Кримський – К.: Вид. ПАРАПАН, 2013. – 240 с.
- 7.Ильин И.А. Путь к очевидности / И.А. Ильин. – М.: Республіка, 1993. – 431 с.